

Replica – act teatral

Cînd Goethe se mărturisea adept al teatrului, descoperindu-și o apetență pentru modalitatea concentrării peripețiilor și sentimentelor, el invocă în favoarea acesteia predilecția pentru replică. În roman, afirma același, există un adevăr al desprinderii de propriul gînd pentru o lecție de existență. În teatru este altceva; fenomenul manifest urmează o traiectorie dependentă (tot Goethe o afirmă) de „vedenii”, altfel spus de imagini ce se fixează pe retină după ce răspund nevoii auzului și stîrnesc un schimb de idei. În sine, replica pare un calcul și un pariu. Calcul prin care autorul speră să dezvăluie matura intimă a eroilor lui, pariu în măsura în care, fără îndoială intenționat, unele replici sînt mai puternice decît altele și devin purtătoare de sensuri filozofice, politico-morale, istorice ș.a.m.d.

În corespondență cu fascinația replicii s-au impus dramaturgi profilați pe un adevărat joc de acute încrucișări sonore, în fapt una din sursele prestigiului lor de primă mărime. Un George Bernard Shaw a folosit replica drept tărîmul favorit al desenului portretistic; ca loc privilegiat al intuiției și de confruntări, replica l-a servit mereu pe un amator de experiențe tipologice clare, respectiv pe Mihai Sebastian. În discursul introspectiv al lui Camil Petrescu replica explorează limbajul conceptual; drama apare acolo unde afectul este amputat iar eticul cangrenat.

Se înțelege, sînt autori de teatru la care materia umană observată intră într-un complicat laborator, în care roadele imaginației trec printr-o decantare stilistică și de conștiință. Aici replica lucrează complice, pînă la enigmă, cu dereglări, vîrtejuri lăuntrice, descoperiri de sine paralizante. Țin minte că Gib Mihăescu acordă încredere limpezirilor „încetul cu încetul”. Autorul, în acest caz, mitizează tenebrele sau asociază fantazării un magnetism al decompoziției, cum au procedat, la un moment dat, tinerii furioși din teatrul englez al anilor '60.

Se evadează din stereotip, degradarea nu pendulează între angelic și drăcesc, ea exprimă o exasperare față de tot ce urîște viața. Patologicul, morbidul, hideosul sînt fațete ale insolenței cu care se intrupează într-un fals normal grotescul penibil, tragicomicul fabricat, neobișnuitul înfricoșător. La ce bun un altfel de tip de replică decît cel dictat de sarcasmul interior al psihismului turmentat de stăruințe contrariante ?

Fînă la completarea listei de exemple cu noi și noi nume (ce strălucit rămîne, peste timp, cel al lui I.L. Caragiale, pe toate culoarele intonației fundamentale !), să vedem dacă replica vorbește sau, mai de grabă, construiește. Personal, înclin pentru ultima versiune. Argumentul meu, desigur între diferite ipoteze și exegeze, pornește de la o constatare. Anume, de la instalarea replicii într-o strategie intențională. Oricît de paradoxal ar părea, pînă și un promotor al necomunicării ca Samuel Beckett pune preț pe replică. Este exercițiul ce oferă punți între două tăceri, între două confesiuni resorbite. Specificul altei formule de teatru, mă refer la teatrul poetic practicat de Lucian Blaga, nu dă în nici un fel atenție concretului. Este adus în prim-plan lirismul; în jurul lui, ideea—simbol se descoperă ca sursă de emoție. S-a văzut, totuși, că se poate pleca de la un anumit grad de rafinament al metaforei lirice, precum în teatrul lui Marin Sorescu, și replica să urce tensiunea întrebărilor, ambiguitatea răspunsurilor, complinirea lor prin vaste desfășurări de semnificații.

La fel, dramaturgia lui D. R. Popescu se dezvăluie, în contextul ei de motivații și prin știința cu care rezonază la imediat, replica fiind un vehicul spre transgresarea lui către ramificate esențializări.

Degeaba am pleda pentru replică dacă nu am adăuga în sprijinul ei (nu lezînd înaintarea, potrivirea cu bravura „la vedere”) incorporarea în **dramatic**, slujirea acestuia cu toate mijloacele. Nu sînt, cred, de durată artistică replicile ce nu colaborează la armonia ansamblului teatral. O singură replică travestind hibridul reduce unitatea de țel a raportului dintre elementul spectacular și cel de diagnostic. În fond, replica este o sentință ce cheamă la recurs. Verdictul rămîne învîluit în așteptare. N-am socotit niciodată drept incitantă doar promulgarea lui.

O scenografie a replicii rămîne de întocmit; deocamdată am dorit să ne oprim la contribuția ei în spațiul ficțiunii scenice.

Poetică sau banală, mască iluzorie la revelatoare înfruntări sau irezistibile împăcări, replica, maivă, atotștiutoare, barocă, sceptică, aluzivă trebuie să favorizeze urechea, să nu întrerupă visul, să capteze luminile sufletului uman. Numai atunci se sacrifică pe sine și se întoarce, firesc, la real și la original. Numai atunci inteligența scomonitoare se întîlnește cu sensibilitatea poetică sub un arc seducător.

Henri ZALIS